

Vilde bier

VELKOMMEN TIL "VILDE BIER"

Du læser den syvende folder i en serie på ti, der tager dig med på udflygt i noget af Danmarks smukkeste natur. Du finder ideer til alle årstider. På de to kort finder du forslag til ture og udflygtsmål, hvor alle kan være med. Rigtig god tur!

PÅ TUR

Bierne er mest aktive på de lune og solrige dage, hvor der ikke er så meget vind.

Et af de mange steder du kan opleve vilde bier, er ved Hårbølle Strand (1). Parker ved Blå-flag parkeringen i svinget, følg stien/gangbroen til stranden. Der er mange bier at se om sommeren.

Gå på opdagelse i klitten. Bevæg dig langsomt frem. Sæt dig et solrigt og vindstille sted. Hvor mange forskellige bier får du øje på?

Nyd udsigten over Grønsund, og hør havets lyde blande sig med summen fra de aktive bier.

God tur!

HVOR FINDER JEG VILDE BIER?

Bier kan du se mange steder fra tidligt forår til hen på efteråret. Især humlebieerne er nemme at få øje på. I Middelalderhaven i Stege (2), på Ulvshale Hede (3) og på øen Nyord (4).

Gå på opdagelse:

- et sted med mange blomster på en vindstille dag.
- på stranden med sydvendte bare skrånninger.
- ved bar jord, sand eller grus og gerne i sol.
- og led efter små runde huller i jorden – det kan være biernes redehuller.
- sid stille og kig godt efter. Så vil du få øje på en masse insekter, bl.a. bier.

HVORDAN HJÆLPER DU DE VILDE BIER?

Du kan hjælpe de vilde bier med at få mere mad og flere steder at bo:

- så eller plant blomster, buske og træer med mange blomster.
- lad være at grave i jorden om vinteren, hvor du har sået. Så graver du biernes æg op.
- undgå sprøjtemidler.
- lad græsset gro og klip først hækken efter blomstring.
- stil vand frem de kan drikke af.

VILDE BIER

GEDEHAMS/
HVEPS

Stikker sjældent	Stikker gerne
Fine bløde hår	Helt glat
Holder sig til blomster	Bliver tiltrukket af vores mad især i sensommeren
Bor alene, få eller mange sammen	Bygger store bo
Lever kun af pollen og blomstersaft	Larverne lever af ådsler. De voksne af sekret fra larverne og søde sager

VIDSTE DU, AT:

- bier er vegetarer og lever af pollen og blomstersaft.
- der i Danmark er 292 kendte bi-arter, hvoraf der er fundet 141 arter i Møn Biosfæreområdet.
- de vilde danske bier bor alene eller i små samfund.
- der i et honningbibo kan bo op til 60.000 bier, og at de nuværende honningbier i Danmark er en krydsning af flere arter.
- der næsten altid er mangel på bi-mad i Danmark.
- humlebieen hører til de vilde bier.
- humlebieen kan flyve, selvom det kun er 0°C, hvor andre insekter må vente til temperaturen kommer over 10°C.
- havehumlens tunge er den længste blandt de danske arter, nemlig 17 mm hos hunnen.
- der findes mange virksomheder i biosfæreområdet, der understøtter både de vilde bier og honningbiernes føde- og levesteder. Se mere på vordingborg.dk/biosfære/vi-stotter/.

Året rundt med Vilde bier

Vær med til at beskytte de vilde bier og tag på opdagelse.

VINTER

Klip grene og saml sten. Læg dem i bunker, fx i haven et sted de ikke bliver forstyrret.

Byg en bibørnehave eller bihotel. Find inspiration i Middelalderhaven i Stege (2), der har mange forskellige bihoteller.

Find juleroser, vintergækker og kig efter de første humlebieer.

FORÅR

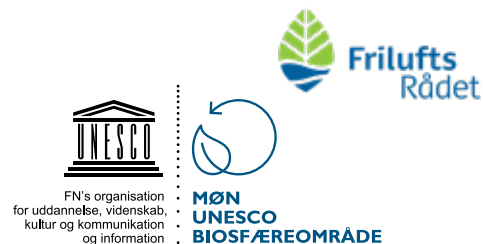
Så blomstrende krydderurter eller så blomster, der er rige på pollen og nektar.

Besøg skove og fugtige områder med pile- og frugttræer. Her kan du se de første insekter.

Grav en omvendt urtepotte ned som bierne kan lave bo i.

Hvad er Møn UNESCO Biosfæreområde (Møn UBO)?

FN har dannet organisationen UNESCO for at sikre og formidle vores fælles kultur- og naturarv. Et verdensomspændende samarbejde mellem videnskaben, lande og lokale ildsjæle hjælper UNESCOs forskellige programmer med at bevare unikke steder.

SOMMER

Tag på en guidet bi-tur - tjek biosfærekalenderen.

Hold picnic ved mange blomster.

Tag til en strand med grusskrænter vendt mod syd. Se om du kan finde biernes bo ved at holde øje med, hvor de flyver ind og ud.

EFTERÅR

Plant træer og blomster.

Sørg for boliger til forskellige bi-arter.

Plant løg af fx vintergæk og krokus.

Målet med Møn UBO er at bevare øens unikke natur og støtte op omkring lokalbefolkningens ønsker om at leve et liv i samspil med naturen. I 2017 blev Møn og de omkringliggende øer samt vandområder udpeget som det første danske UNESCO biosfæreområde. Biosfæren er summen af alle levende organismer på jorden og deres levesteder.

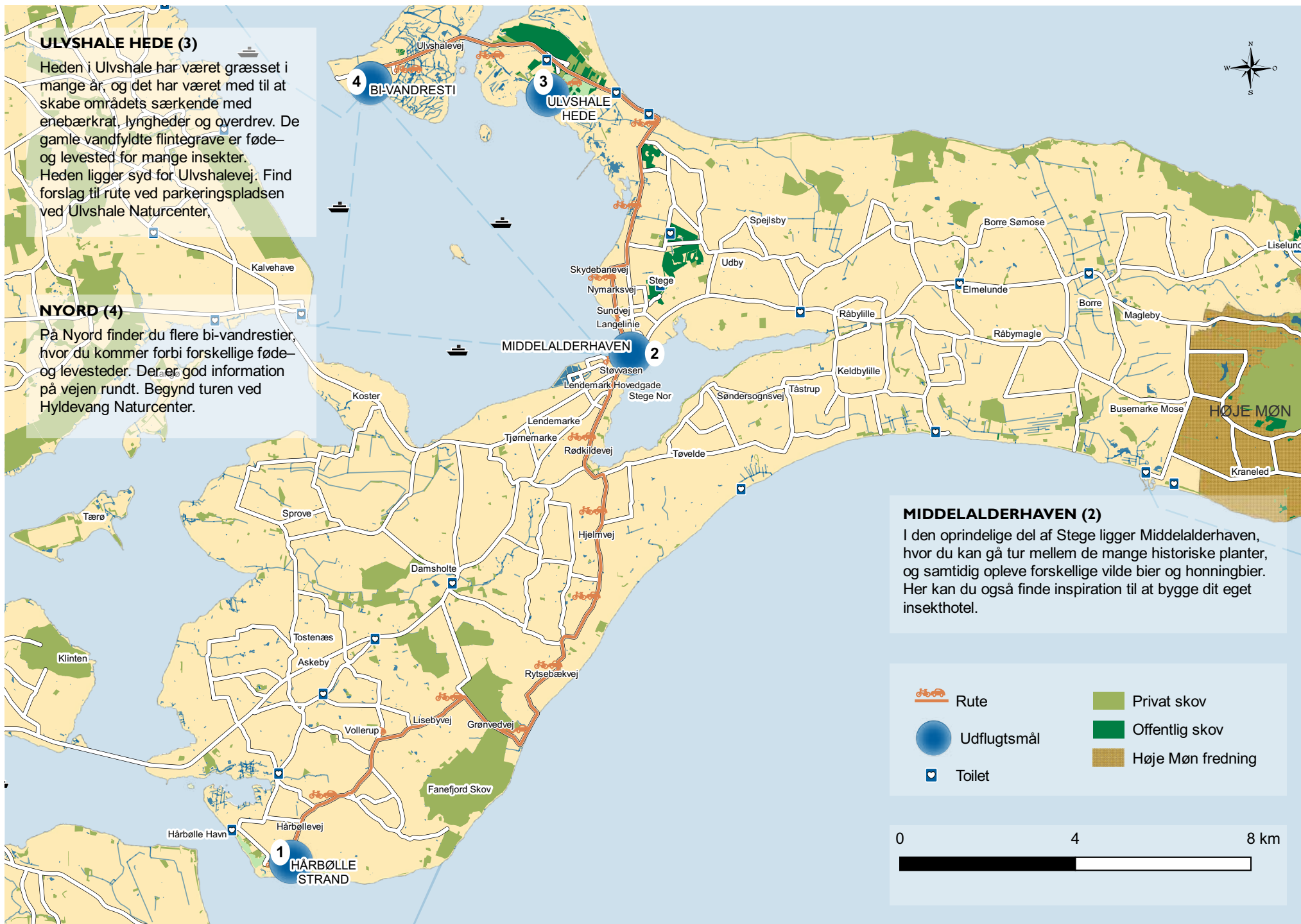
Mere viden om vilde bier

Læs meget mere om bier på vildebier.dk.

Læs endnu mere om de vilde danske bier og om vandrestien på Nyord her: vordingborg.dk/biosfære/publikationer/.

Find flere spændende turforslag i samme serie:

- Unikke Møn
- Urørt skov, mosekønen og vilde heste
- Ø-riget
- Under stenene
- Leg i naturen
- Spis vildt
- Vilde bier
- Som en fisk i vandet
- Gemte levesteder i byen og udeskole i naturen
- Dark Sky

ULVSHALE HEDE (3)

Heden i Ulvshale har været græsset i mange år, og det har været med til at skabe områdets særkende med enebærkrat, lyngheder og overdrev. De gamle vandfyldte flintegrave er føde- og levested for mange insekter. Heden ligger syd for Ulvshalevej. Find forslag til rute ved parkeringspladsen ved Ulvshale Naturcenter.

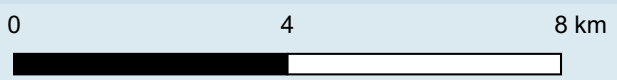
NYORD (4)

På Nyord finder du flere bi-vandrestier, hvor du kommer forbi forskellige føde- og levesteder. Der er god information på vejen rundt. Begynd turen ved Hyldevang Naturcenter.

MIDDELALDERHAVEN (2)

I den oprindelige del af Stege ligger Middelalderhaven, hvor du kan gå tur mellem de mange historiske planter, og samtidig opleve forskellige vilde bier og honningbier. Her kan du også finde inspiration til at bygge dit eget insekthotel.

- Rute
- Udflugtsmål
- Toilet
- Privat skov
- Offentlig skov
- Høje Møn fredning

HÅRBØLLE STRAND (I)
 Følg stien fra parkeringspladsen og ned til stranden.
 Gå på opdagelse i klitterne og find et solrigt og vindstille sted.
 Sæt dig og lad magien indfinde sig.
 Når insekterne ikke føler sig truede, kommer de frem fra deres skjul.
 Nyd udsigten over Østersøen med Falster i horisonten.
God fornøjelse

Pas godt på naturen, når du er ude i den - "Spørløs Færd"
 Hvis vi alle er opmærksomme på at "færdes spørløst" i naturen, så passer vi også godt på naturen og hinanden.
 Tag fx dit affald med dig i en pose, støj ikke for meget, og skal du benytte naturen til toilet, grav et hul og dæk det godt til igen.
 Find ud af, hvor du må gå, sove og tænde bål. Respekter private områder, hvor man normalt ikke må færdes.
 Kig her og bliv klogere på det hele: visitmoen.dk/sporloesfaerd.

	Gåtur		Toilet
	Køretur		Parkering

